

YÜKSEKÖĞRETİM TERCİHİNDE AİLENİN ROLÜNÜ TESPİT ÜZERİNE BİR ALAN ÇALIŞMASI

Rüya KAYA

A Study On Deffining Of Family In Chossing Of University

In the term of sociolizing of the person with constructing basic root, the term of education beging in the family. An Educated member is one of the main element of the development whole of the study, the effect of family on member's preference about education and family structure of the member educated in this way are studied.

Key words: The role of the family, education effects of family, education preference.

.....

Giriş

Kalkınmanın sürükleyici faktörlerinden en önemlisi ve beşeri kaynağımız olan eğitim, kültürel değerlerle donatılmış ve üretken bireylerin yetişmesini sağlamaktadır. Eğitimin önemli bir

---

* Dr.

hususu da okulda kazanılan değerlerle aileden verilen değerlerin uyuşmasıdır. Bu sebeple toplumun sağlıklı yapısının devam etmesinde aile ve okulda verilen eğitimin önemi büyüktür. Bireyin aileden edindiği değerler ve okulda öğrenimi sayesinde sahip olduğu bilgi beceri toplum hayatında uygulamaya konmaktadır. Bireyin yetişmesinde önemli olan aile; ona ilk terbiyesini veren ve hayatının sonraki yıllarında da yönlendirici etkisi olan özelliğe sahiptir. Ailelerin yetiştirdikleri bireyler özendikleri meslek grupların onlara daha sonra bu konuda yönlendirici etki yapmaktadır. Bu sebeple kendi özenişleri veya ailenin sosyo-ekonomik durumu yüksek öğrenimin etkili olmaktadır

Bireyin sosyal hayatta katılımında aile, en temel ve önemli rol oynamaktadır. Bütün çocuklar ailede doğar, bulunduğu kültürün dilini ve kurallarını öğrenir. Bu sebeple çocuğun eğitimi de ailede başladığı görülmektedir. Daha sonra okul ve arkadaş çevrelerinin seçiminde de aile etkin olmaktadır. Okul seçimi ve arkadaş seçimi yine ailenin yönlendirmesinden etkilenmektedir. Kişiyi geleceğe yetişkin bir birey olarak hazırlama görevi yanında okul ve meslek seçiminde ailenin etki alanına girmektedir. Bu sebeple eğitim bireyin sosyalleşmesini ve toplumsallaşmasını sağlamaktadır. Eğitilmiş birey ise kalkınmanın temel taşı olmaktadır. Bu çalışmada ailenin bireyin eğitim tercihindeki etkisi ve bu yönde eğitilen bireyin aile yapısı incelenmektedir. Ailenin sosyo-ekonomik yapısının ortaya konduğu bu çalışmada anket yöntemi uygulanmış ve sonuçların değerlendirilmesi ile konu sonuçlandırılmıştır.

Bireyin eğitiminde ailenin rolü, aileyi hem sosyal yapının kültürel unsurlarından biri olarak ele almak, hem de sosyal organizasyon unsuru çerçevesinde incelemek mümkündür (Gezgin, 1997:42). Aile; bireylerin yaşamındaki sosyalleşme sürecinin başlangıç evresini oluşturmaktadır. Ayrıca, yüz yüze ve samimi ilişkilerin en güçlü olduğu birincil gruplardandır. Bu nedenledir ki, bireyin tutum ve değerlerinin oluşumunda birincil etkileşimi sağlaması açısından ayrı bir önem taşımaktadır (Öztürk, 1983:157).

Toplumsal bir kurum olan aile bireyin topluma kazandırılmasında önemli rol oynamaktadır. Aile, bireyin topluma olumlu bir şekilde uyum sağlamasında önemli bir öğretim fonksiyonunu da yerine getirmektedir. Topluma ait değerler, hayat görüşleri, gelenek ve görenekler ancak ailenin vasıtası ile bireye intikal etmektedir. (Kurt kan, 1992:26). Bu sebeple ailenin bireyin yetişmesinde büyük önemi olduğu görülmektedir.

Aile kurumu; sosyal yapının temelini teşkil etmekte ve insanlığın ilk dönemlerinden beri farklı yapı ve özelliklerle karşımıza çıkmakla beraber günümüzde de varlığını devam ettiren, kültürün yaratılmasında ve yaşatılmasında ve toplumsal yapının mülahasasında önemli rol oynamaktadır. (Eröz, 1973:36). Günümüzde Aile yapısı, sanayileşme süreci ile değişikliğe uğramasına rağmen çocuk yapma, bakma, büyütme, eğitme ve sosyalleştirme fonksiyonunu sürdürmektedir (Ergün, 1992:41). Bu temel işlevleri aileler her dönemde gelişerek devam ettirmektedirler. Bu faaliyetler aile yapının değişimlerinden etkilenmektedir.

Bireye sosyalleşme süreci içerisinde ailenin ekonomik, sosyo-kültürel ve eğitim düzeyi etki edecektir. Yine bireyin eğitim yolu ile gelişmesinin ilk çevre olarak aile etrafının önemini göz ardı etmek mümkün değildir. İyi eğitim görmüş bir insan olmanın dört şartından ikisinin aile gerçeğidir. Bu şartlar;

- Çocuğun kafi derecede bir zekaya
- Öğrenme konusunda aktif bir ilgiye
- Meslek sahibi yetişkin bir fert olma düşüncesi ve hevesi

Kendisini bu gayeye ulaştırıcı yolların (okulların isimlerinin) mevcut bulunmasıdır (Kurtkan, 1992:30). Kalkınmanın temel unsurlarından biri ve en önemlisi eğitimidir (Cafoğlu, 1996:39).

Aile üyesi olan bireye eğitim, iş ve gelir imkânı sağlayıcı olmaktadır. Hukuk, ekonomi ve tüm sosyal alanların ilgisi içinde olan aile toplumun sosyal kurumunu oluşturmaktadır. Bu kurumlar sosyal gelişmenin yönünü tayin ederler. Bu kurumlardan bir tanesinin işleyişinde sorun çıkarsa toplumun sosyal gelişmesine kötü yönde etki eder. Bundan dolayıdır ki toplumun sosyal gelişmesi durur.

Eğitim genel anlamda bireyle kazandırılacak zihinsel ve bedensel yetenekleri de kazandırmaktadır. Eğitim ekonomik kalkınmanın bir sonucu olarak artan mal ve hizmet üretiminde olan istemi artıran, hayat düzeyini yükselten bir etkidir (Tezcan, 1985:92). Toplumsal yapımızdaki sürekli değişimler ile bilim ve teknolojiadaki gelişmeler, eğitime duyulan ihtiyacı her zaman zorunlu hale getirmektedir. Son yıllarda çok sık kullanılan (küreselleşme) kavramı özellikle sanayi sonrası veya bilgi

toplumlarını ifade etmektedir. Eğitim, bilgi ve teknoloji merkezleri bilginin üretim ve geliştirme kaynakları olarak kabul görmektedir.

Kalkınmanın temel unsurlarından biri ve en önemlisi eğitimidir (Cafoğlu, 1996:40). Günümüzde kalkınmayı etkileyen önemli faktörlerden birinin eğitimin ekonomik ve sosyal içerikli değişme projelerinin başarıya ulaşmasında kritik bir faktör olduğu kabul edilmiştir. Böylece ekonomik ve sosyal içerikli değişme projeleri, eğitim projesiyle bütünleştirilmeye çalışılmıştır (Çelik, 1996:29).

Eğitim "beşeri sermaye" üretmektir (Özgüven, 1990:183).

Eğitim ile kalkınmanın arasındaki yüksek ilişki eğitimi insan sermayesine yapılan bir yatırım olarak görmektedir. Kalkınmanın temelinde fiziki sermayeyle desteklenmiş (entelektüel sermaye) yatırımlarının yattığı, bugün herkes tarafından kabul edilen bir görüş olmaktadır.

Ekonomik alanda uluslar arası hatta kıtalararası rekabetin yaşandığı günümüzde, iyi eğitilmiş iş gücü rekabetin anahtarı konumuna gelmiştir.

Sanayi toplumda bu seri toplumundan, bilgi toplumuna geçiş emeğin yani insan kaynaklarının gelişmesine katkıda bulunmuştur. Bilgi toplumuna gelişile insan kaynağının eğitilip, geliştirilmesi bu alanda bir yatırıma dönüşmektedir. Ekonomik zenginlik çok sürmese ve emeğe sahip olma yanında bilgisi, insan kaynaklarını geliştirmese ve bu alanda yapılan yatırıma dönüştürülecektir.

“2. yüzyıl bilgi gerçek sermaye ve zenginlik yaratan kaynak haline gelecektir.” (Hesapçioğlu, 1996:21). Sanayileşme sonrasında hızla gelişen bilgi toplumu oluşumu toplumsal kalkınmanın temelini oluşturmaktadır. Türkiye gelişmekte olan bir ülke olarak bilgi toplumuna kalkan treni yakalamak veya kaçırmak noktasının tam ortasında bulunmaktadır. Uygulanacak politikalar, sosyal, politik ve ekonomik alanlardaki yenilikçi kurumsallaşmayı ve yapılaşması gerçekleştirmeye yönelik olmalıdır (Erkan, 1998:242).

Bu evrensel çizgi doğrultusunda halen az gelişmişliğin sancılarını yaşadığımız ülkemiz koşullarında sanayileşmemizi dahi tamamlayamayıp dünyanın bilgi toplumu olması çabaları karşısında halen hazırda okuma yazma oranı bile çok düşük olduğu ülkemizde üniversite eğitime gelmiş bireylerin üzerinde ailenin ekonomik ve sosyo-kültürel etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Böylece ülkemizdeki sosyal sermayenin aile ve kendi istediği doğrultuda nasıl yönlendirildiği ve ailenin bu konuda ki etkinliği değerlendirilmektedir.

Çalışma Yöntemi

Üniversite öğrencilerinin seçtikleri bölümlerde ailenin ekonomik-sosyo-kültürel etkisini ölçmek amacıyla İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerine doğrudan anket metodu uygulanmıştır. Yapılan anketler istatistiksel olarak değerlendirilip, sonuçlar değerlendirilmiştir.

Çalışmanın Sınırları

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi öğrencilerinden Hukuk Fakültesinde öğrenim gören 6.000 öğrenciden % 5'i ile gerçekleştirilmiştir. Hukuk Fakültesi öğrencilerinin seçilmesinin sebebi ise; Hukuk eğitiminin sonunda alınan diploma toplum ne gibi bir sınıflamada kaçınıcı sırada belirtilmesi açısından prestiji olan eğitim kategorisi içerisinde yer alması sebebi ile seçilmiştir.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; eğitim sürecinde ailenin bireyler üzerine ekonomik-sosyal ve kültürel etkilerinin ne derecede etkili olduğunu yapılan alan çalışması ile ortaya çıkarmaktır.

Bu nedenle çalışmanın bütününde aile, eğitim, genel olarak ele alınmış, eğitim-aile ilişkisinin, eğitim-kalkınma ve eğitimin davamı olan meslek sahibi olma aşamasında ailenin rolü incelenmektedir. Bu sebeple ele alınan çalışma, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerine yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. Çalışma grubu olarak Hukuk Fakültesi öğrencilerinin seçilme nedeni ise sıralamasında sosyal prestiji sınıfında sırada yer alan hukukçuluk mesleğine ailenin rolü ve ailenin sosyo-ekonomik durumunun seçilmesidir.

Ankete İlişkin Bulgular ve Değerlendirilmesi

Üniversite öğrencilerinin seçtikleri bölümlerde ailenin ekonomik sosyal ve kültürel etkisi konulu anket çalışmasına katılan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerinin % 51,92 kız, % 47,71 erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Bu çalışmaya katılan öğrencilerin % 48'i 18-20 yaş grubunu, % 46,66'sı 25-30 yaş grubunu ve 30 + yaş grubunu % 4,56'sı ise oluşturmaktadır. Anket çalışmasına katılan Hukuk Fakültesi öğrencilerinin ağırlıklı olarak % 43,15'inin Marmara Bölgesindeki % 15,08'inin İç Anadolu Bölgesindeki, % 10,87'sinin Ege Bölgesindeki ve % 10,52'sinin Doğu Anadolu Bölgesindeki lise ve dengi okullardan mezun olduğu görülmektedir.

Bu çalışmada en düşük oranı % 8,07 ile Akdeniz Bölgesi, % 6,66 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi, % 9,61 ile Karadeniz Bölgesinden mezun olanlar almaktadır.

Yapılan çalışmada düz lise mezunları % 38,08 ile Anadolu Lisesi mezunları, % 31,92 ile, % 21,05 süper lise, % 6,66 Kolej ve % 5,26 Meslek lisesinden mezunların okulların başarı oranlarını göstermektedir.

Hukuk Fakültesi öğrencilerinin (ankete katılan) Hukuk Fakültesi % 64,91 1-3. tercihi, % 19,29'u 3-5. tercihi, % 10,17 5-8. tercihi, % 6,61 ise diğer 8 ve daha sonraki tercihleri olduğunu görmekteyiz. Bu oranlarda gösteriyor ki büyük çoğunluğunun 1-3. tercih grubu teşkil etmektedir.

Ailelerin eğitim düzeylerine baktığımızda büyük çoğunluğunun % 44,56 oranında Üniversite mezunu ebeveynler, ilkokul ve ortaokul % 26,66 ve ortaokul % 8,07 gibi düşük oranı gösterirken lise mezunu ebeveynlerin ise % 17,54 oranında olduğunu görüyoruz.

Anket çalışmasına katılan öğrencilerin ailelerinin büyük çoğunluğu % 68,42 oranı ile İstanbul dışında ikamet etmekte, % 29,82'si İstanbul'da % 1,6'sı yurtdışında ikamet etmektedir.

Anket çalışmasına katılan öğrencilerin ailelerinin ekonomik durumuna baktığımızda en düşük gelir düzeyi (100-200 milyon) % 19,64 arasında ise orta düzey gelir grubunun (200-400 milyon) % 34,38 ve yüksek gelir grubunun ise % 31,22 oranında ve daha yüksek gelir grubunun ise % 13,33 olduğunu gözlemliyoruz. Bu da bize gösteriyor ki ankete katılan öğrenci grubu ailelerinin günümüz ekonomik göstergelerine göre düşük gelir düzeyli ailelerin çocuklarının daha fazla Hukuk Fakültesini tercih ettiklerini ya da bu eğitime kanabildiklerini görüyoruz. Ve bu öğrencilerden bu fakülteyi kendi tercih edenlerin oranı bir hayli fazla olmakta, bu oran % 94,73 ailelerinin tercihi olanların oranı ise % 4,56 dır. Bu fakülteyi tercih etmelerinde aileme yakın çevresinde bu meslek grubundan olanların oranı % 36,84 iken bu mesleğin yakın çevresinde olmamasına rağmen tercih edenlerin oranı % 63,15'dir. Bu da bize gösteriyor ki bu tercihte çevrede aynı mesleği icra edenlerin azlığı veya aile mesleğine sadıklık meslek seçimine etki etmediğine bireylerin bu mesleği seçmelerinin en büyük etkisinin kendi istedikleri meslek grubu olmasıdır. Kendi tercih etmelerine rağmen memnun olmayan kişilerin oranı % 39,64 iken seçimlerinden ve okullarından memnun ve mutlu olanların oranı % 60,35. Bu da gösteriyor ki öğrencilerin büyük çoğunluğu verdikleri karardan memnun olmaktadır.

Sonuç

Gelişmiş ülkeler eğitilmiş insan gücünün ekonomik kalkınmanın ilk şartı olarak görmektedirler. Fiziki yatırımların ancak yetiştirilmiş ve nitelikli beşeri sermaye ile anlam kazanacağı ve

verimli yatırımlar haline geleceği unutulmamalıdır. Eğitim kurumlarının görevi, milli bir kişilik, hür bilimsel düşünme gücüne ve dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, toplum ve insanlığın refahının sağlanmasında çıkar gözetmeyen, sağlıklı, disiplinli, çalışkan, üretken nesiller yetiştirmektir.

Aynı değer yargıları bireyin yetişmesinde ailenin temel görevlerini de oluşturmaktadır. Bu temel hedeflere ulaşma gayretleri ise ülkeleri az gelişmişlik olgusundan kurtararak gelişmişlik düzeyine ulaştıracak ilkelere dir.

Ülkemizde ise az gelişmişlik olgusunun aşamadığı, bu olgunun her alanda görmekle beraber ekonomik, eğitim ve sosyo-kültürel alanda gelişmezlik çıkmazından çıkamaz iken dünya gelişimindeki evrensel çizgiye nasıl ulaşacağımız sorusunu siz okurlara bırakıyorum.

300 kişi ile yapılan bu çalışmada ekonomik kitle olarak ailelerin gelir düzeylerine baktığımızda ise ülkenin bulunduğu çıkmazlar daha da belirginleşiyor. En yüksek gelir düzeyinin bile 600-800 milyon olduğu bir ülkede insana nasıl yatırım yapılır? Sorumuza cevap bulabilmek güç, o grupta yer alan bireyler eğitimleri dışında nasıl yetiştirilir. Göstergeler bizim bu fakirlik düzeyinde iken sosyal sermayeye nasıl önem verebileceğimizi, nasıl sanayi toplumu ve nasıl bilgi toplumu olma aşamalarını geçebileceğiz?

Kaynakça

- Cafoğlu, Zühal, "Değişen Eğitim Sistemindeki Değişmezlik" Yeni Türkiye Özel Sayı: 96/7
- Çelik, Vehbi, "Örgütsel Değişme ve Geleceğin Okulu", Yeni Türkiye Özel Sayı 96/7
- Ergün, Mustafa, Eğitim ve Toplum, Eğitim Sosyolojisine Giriş Ocak Yayınları, 2. Baskı Ankara, 1992
- Erkan, Hüsnü, Bilgi Toplumunu ve Ekonomik Gelişme, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Yayın No: 326, Bilim Dizisi 8, Doğuş Matbaacılık ve Tic. Ltd.Şti., İzmir, 1998
- Eröz, Mehmet, İktisat Sosyolojisine Başlangıç, İ.Ü. Yayın No: 1851, İktisat Fak. Yayın No: 321, İstanbul, 1973
- Gezgin, M.Fikret, Sosyal Yapı Açısından Genel Sosyoloji: Köy Sosyoloji İlişkileri, İ.Ü. Yayın No: 3925, İktisat Fakültesi Yayın No: 552, İ.Ü. Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul, 1997
- Hesapçıoğlu, Muhsin, "Bilgi Toplumunda Eğitim ve Okulun Geleceğine İlişkin Düşünceler" Yeni Türkiye Özel Sayı: 96/7
- Kurtkan, Amiran, Eğitim Sosyolojisi, Genişletilmiş V. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992
- Özgüven, Ali, İktisadi Büyüme, İktisadi Kalkınma, Sosyal Kalkınma ve Planlama ve Japon Kalkınması, İstanbul, 1990
- Öztürk, Hüseyin, Eğitim Sosyolojisi, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1983
- Tezcan, Mahmut, Eğitim Sosyolojisi, Ankara, 1985

